

## מנהיגות שלילית אצל ילדים

ילדים בדרך כלל לא אומרים על מישהו שהוא 'מנהיג שלילי', זהו ביטוי של מבוגרים- הורים ומורים. עם זאת ילדים מרגישים היטב כשיש ילדים שמשפיעים עליהם להתנהג בצורה מזיקה, ולא נעימה. כך למשל, ילדים שמשכנעים להפריע בשיעור, להציק, להעליב, לחבל ברכוש ועוד. זוהי מנהיגות שלילית.

מבחינת ההגדרה- מנהיג הוא מי שיש לו כוח להשפיע על אחרים לעשות כרצונו. מנהיג חברתי של ילדים הוא הילד, שילדים אחרים מקשיבים ומצייתים לו, עושים כדברו. או כי הם מחשיבים את דעתו כנכונה וצודקת, או שלפעמים הם חושבים אחרת אך פועלים מלחץ קבוצתי, רוצים להיות 'כמו המנהיג, וכמו כולם'. מפחדים מדחיה חברתית של המנהיג ושל הקבוצה שאותה הוא מוביל.

כשהמנהיג הוא חיובי, הוא מדרבן ומשפיע על שאר הילדים לכיוון התנהגויות חיוביות- להתנהג נחמד אחד לשני, להיות חברים טובים, ללמוד טוב, להתנהג לפי הכללים, להקשיב למבוגרים.

כשהמנהיג הוא שלילי הוא גם משפיע על אחרים, אבל לכיוון אנטי חברתי- הוא מוביל את קבוצת הילדים להפר כללים- לא ללמוד, להשתולל, לא להקשיב למורים. להציק לילד מסוים, להציק, להעליב, ואפילו להטיל חרם. המנהיגים השליליים, שיכולים להיות כמו בנים או בנות משתמשים בכוח שלהם בדרך שלילית. הם 'מוציאים את הרע' מעצמם ומהילדים סביבם. הכוונה היא, שבכל אחד מאתנו יש נטיה לקנא באחרים, להתחרות, לפחד מדחיה, להיות תוקפניים במיוחד כשאנחנו מאוימים ובלחץ. בו בזמן כולנו יכולים להיות נחמדים, משתפי פעולה, עוזרים, חברים, סובלניים, במיוחד כשאנחנו מרגישים בטוחים בעצמנו ושאוהבים אותנו בקבוצה/בכתה שלנו.

מנהיגים שליליים מנצלים את הכוח שלהם כדי להקטין הילדים סביבם דרך החולשות שלהם. הם מסכסכים, מקלקלים, מפרידים בין חברים, משרים אווירה לא נעימה, גורמים לכולם לפחד שלא ידחו אותם, לפחד מהמנהיג. כך, ככל שכולם תלויים בהם-הכוח שלהם גובר. זו שיטה של אנשים חלשים, לכן נהוג להגיד שמנהיגים שליליים סובלים בדרך כלל מחוסר בטחון עצמי, אחרת היו מפעילים את הכוח שלהם בדרך חיובית. מחזקים את הילדים סביבם, ולא חוששים מקבוצה מלוכדת, חיובית וחזקה, שהכוח שלה לא בא על חשבונם. לדוגמא, דנה מנהיגה את הבנות לזלזל בכל הבנות שלומדות ברצינות, ולא מתענינות בתוכניות טלוויזיה ואופנה כמוה. היא צוחקת על התלמידות הטובות, ואומרת שמציונים לא יוצא כלום, אומרת שהן 'חושבות את עצמן'. דנה ילדה יפה, מקובלת חברתית, 'עם פה גדול', ורוב הבנות לא מעזות להתווכח איתה, ולהתנגד לדעתה. היא מחליטה מי תהיה בחבורת המקובלות, ואת מי היא 'מעיפה'. כל הבנות מפחדות, ומתנהגות יפה לידה. למעשה דנה חסרת בטחון בתוכה, כי היא לא תלמידה טובה, אולי בתוכה היא מפחדת שידחו אותה בגלל זה. אולי היא מקנאה בהצלחה הלימודית של המצליחות ולכן מנסה 'להנמיך' אותן. אולי בעברה היתה פעם ילדה דחוייה. זה קורה פעמים רבות שילד שהיה פעם דחוי הופך להיות מנהיג שלילי ודוחה אחרים. יתכן. אם היתה עם בטחון עצמי טוב יותר, לא היתה צריכה ללגלג עליהן, ולהוביל מנהיגות שלילית, אלא יכולה היתה להשתמש בכוח ההשפעה שלה ללכד את הבנות, לתת מקום לכל סוגי הבנות, שיהיו כולן חברות ומקובלות, כל אחת בדרכה. יש מצליחות בלימודים, יש

מצליחות חברתית, זה לא בא אחת על חשבון השניה, אף אחת לא צריכה לפחד שלא תהיה מקובלת וידחו אותה.

סיבה נוספת של מנהיגות שלילית היא שהמנהיג 'בא מהבית' עם מודלים של התנהגות שלילית אותה הוא מחקה עם החברים. כך למשל, לערן אבא דומיננטי וחזק שתמיד צועק, ומשתלט על כל בני הבית, הוא מעליב וביקורתי, מזלזל בחוקי הכביש, עובר באדום, ואומר 'שחוקים זה טפשי, וצריך לעשות מה שרוצים'. ערן הוא מנהיג הכתה, וגם הוא בדומה לאביו, מנסה לסחוף את הילדים לא לקחת ברצינות את מה שהמורים אומרים 'כי זה טפשי כל הדרישות של בית הספר'. הוא צועק וצוחק על מי שלומד ברצינות 'כי הוא 'חנון, ולא שייך למקובלים'. מי שרוצה להיות מקובל, צריך 'ליישר קו' עם ערן כדי לא להשאר בחוץ. למעשה ערן משליט מנהיגות שלילית כי הוא לא מכיר דרך אחרת, וגם כי הוא חסר בטחון לעמוד בכללים סביבו בדרך חיובית, ומצליח להרגיש חזק רק דרך התנגדות להם, שזו לא באמת דרך של חוזק.

אני ממליצה לילדים לדעת שתמיד יהיה ביניהם ילד או ילדה שהם יותר מנהיגים ומשפיעים מאחרים בכתה ובקבוצה. חלקם לכיוון חיובי ונעים, וחלקם לכיוון שלילי ופוגע. מנהיגים שליליים גורמים כאמור לנזק לילדים סביבם, וצריך לנסות לעצור את מנהיגותם. ילד יחיד לא יכול לעשות זאת לבדו, אבל כמה ילדים שמתאחדים ביחד, יכולים לעצור בהחלט את המנהיגות השלילית.

כך למשל, כמה ילדים מקובלים בכתה של ערן התאספו ביניהם והחליטו שנמאס להם שהוא צועק עליהם כל הזמן. לדעתם זה בסדר להיות תלמיד טוב וגם מקובל. הם אמרו לערן, שהם חברים שלו בתנאי שיפסיק לצעוק, ושיפסיקו הירידות על ילדים. ערן צחק עליהם בהתחלה, אבל כשהבין שהם רציניים, התחיל להשתנות לאט לאט. הוא הבין שכדאי לו להשתנות אם הוא רוצה להשאר מקובל בעצמו, ולהמשיך להיות מנהיג ומשפיע. השינוי של המנהיג השלילי לחיובי הוא גם לטובתו. כשהוא לומד כשאפשר להפעיל את כוח המנהיגות שלו בדרך חיובית הוא מרוויח- הוא מתחיל להוציא מעצמו כוחות חיוביים. יחד איתו מרוויחה קבוצת הילדים שיכולה לפעול באוירה נעימה, ובצורה חברית ותומכת יותר אחד עם השני.

בהצלחה

חלי ברק שטיין

פסיכולוגית חינוכית מומחית

מחברת הספרים 'בגובה העיניים' 'תקשיבו לי רגע' 'וכשהילדים יוצאים מהבית'

[www.hebpsy.net/barak](http://www.hebpsy.net/barak)